

Склад методологічного інструментарію податкового планування, що передбачає вирішення завдань кризового періоду, може бути представлений наступними елементами: мета і завдання планування в період нестабільності; розробка моделі тактики і стратегії планування; сценарний підхід при розробці податкових планів і програм, імітаційно-ситуаційне прогнозування; моделювання механізмів податкового регулювання і оцінка необхідності трансформації; формування аналітичних груп, комісій з моніторингу змін в соціально-економічному положенні господарств в умовах кризи; забезпечення інформаційної бази і інформаційного обміну економічними показниками областей, стану підприємств, макросередовища; регулярна оцінка податкових ризиків, обумовлених фінансовою нестабільністю; моніторинг фінансового стану областей та регіонів.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Не адаптованість системи податкових відносин і формальний характер реформ бюджетного процесу можуть проявлятися в недостатніх темпах приросту баз оподаткування. Тому необхідно виробити механізм податкового планування, що включає не тільки загальні методи розрахунку платежів, ідентифікацію факторних навантажень на величину податкового тягара і податкових потоків, а також інструментів комплексної підтримки підприємств в процесі побудови економічних відносин в питаннях утримання фінансових ресурсів до бюджету.

Планування податкових надходжень як важливий елемент податкового управління повинно враховувати різноманітність існуючих податків, специфіку бази оподаткування, швидкість і напрям її зміни. С цією метою слід визначати еластичність податків, що відображають динаміку зазначених критеріїв і являють собою кількісну залежність між річним приростом надходжень від визначених податків і розширенням їх бази.

Отже можна зробити висновок що, реалізація податкової політики до недавнього часу сприяла зниженню податкового тягара, впорядкуванню податкової системи. Проте вона не вирішувала проблем достатності податкових доходів на регіональному і місцевому рівнях, ефективного використання інструментів податкового регулювання і адміністрування.

Планування у сфері оподаткування і фінансів займає центральне місце в системі економічних заходів щодо управління господарством. Сучасний етап перетворення фінансового планування на мікрорівні і на рівні державних і державних фінансів пов'язаний з необхідністю систематизації і конкретизації компонентного складу його методології, куди доцільно включати циклічний податковий аналіз, моніторинг податкових ризиків. Включення в систему податкового планування такої категорії як «податковий ризик», формування методики оцінки впливу чинників, що утворюють ризики, на показники покликане сприяти підвищенню об'єктивності, достовірності і планів виконання податкових і інших доходів бюджетів, їх витрат.

УДК 336.221:364

О. М. Тищенко, К. В. Голякова

Харківський національний економічний університет

РОЛЬ ОПОДАТКУВАННЯ У ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

© О. М. Тищенко, К. В. Голякова, 2009

Розглянуті основні недоліки державного фінансування соціальної сфери, проведена класифікація регіонів за рівнем соціального розвитку і рівнем бюджетно-податкових важелів за допомогою кластерного аналізу і запропоновані заходи щодо покращення зазначених аспектів.

В умовах сучасного розвитку України все гостріше постає питання щодо вирішення ряду проблем, пов'язаних з економічною, соціальною сферами. Відомо, що без наявності достатньої кількості коштів в бюджеті, уряд не зможе реалізувати заплановані заходи, необхідні для розвитку і функціонування держави. А так як податки складають найвагомішу частину доходів бюджету, то без раціонального їх нагромадження та подальшого перерозподілу неможливо досягти бажаних результатів. Слід також зауважити, що податки є не просто одним із економічних

важелів, за допомогою яких держава впливає на ринкову економіку ззовні, реалізуючи функції соціального балансування, забезпечуючи певний перерозподільний мінімум і підтримуючи діяльність суспільних інститутів. Податкова система в сукупності інструментів та регулятивно-владних інститутів є потужним механізмом управління економікою в умовах ринку й забезпечення обраних пріоритетів розвитку [2, с. 61]. Отже, без державного регулювання соціальних та економічних процесів функціонування ринкової економіки буде недостатньо ефективним.

Потреба розбудови соціальної держави виникла з прийняттям незалежності України. Але механізми державного регулювання виявились неспроможними подолати глибокі деформації, які виникли на початковому етапі трансформаційного процесу, забезпечити реалізацію ефективної соціально-економічної політики в країні. Нині розбудова високорозвинутої соціальної держави в Україні потребує значного вдосконалення та корегування [4, с. 41]. Центральною проблемою соціальної політики України є дисбаланс між розмірами фінансування соціальної сфери і соціальними гарантіями держави. Процес регулювання доходів передбачає досягнення раціонального співвідношення між ефективністю суспільного виробництва і соціальною справедливістю економічної системи, оскільки надмірне вимірювання доходів і майна призводить до значного послаблення і навіть втрати дієвих стимулів до праці, до істотного послаблення ринкових механізмів господарювання, з одного боку, а надмірна їх диференціація – до наростання соціальної напруженості, поглиблення соціальних конфліктів – з іншого. Основними джерелами фінансування довгий час були державний бюджет і позабюджетні фонди. Перший пов'язаний з податковими надходженнями, другий – забезпечується відрахуваннями на соціальне страхування. Наявність великої кількості збиткових та низькорентабельних підприємств, низький рівень заробітної плати, значні масштаби тінізації економіки – ці та ряд інших причин обумовлюють недостатнє надходження фінансів для потреб соціального захисту [1, с. 44]. Окрім цього, слід зауважити, що в більшості випадків проблеми соціального характеру вирішуються на державному рівні, внаслідок чого не враховуються в достатній мірі особливості соціально-економічного розвитку на місцевому та регіональному рівнях. Це ще раз підкреслює нерациональність використання коштів державного бюджету. Тому доцільним є перенесення вирішення соціальних проблем з державного на місцеві рівні та рівні регіонів, що дозволить максимально враховувати специфіку їх функціонування та визначити, які з них першочергово потребують відповідної підтримки з боку держави. Оскільки державне фінансування соціальної сфери забезпечується за рахунок бюджетно-податкових важелів, то, в даному випадку, пропонується прокласифікувати одночасно регіони за рівнем бюджетно-податкових надходжень і витрат і рівнем соціального розвитку. Для цього можна скористатися методом кластеризації, а саме ієрархічним методом кластеризації, принцип якого полягає в послідовному об'єднанні груп елементів спочатку найближчих (далеких), а потім більш віддалених (ближчих) один від одного. Результати застосування цього методу наведені на рис. 1.

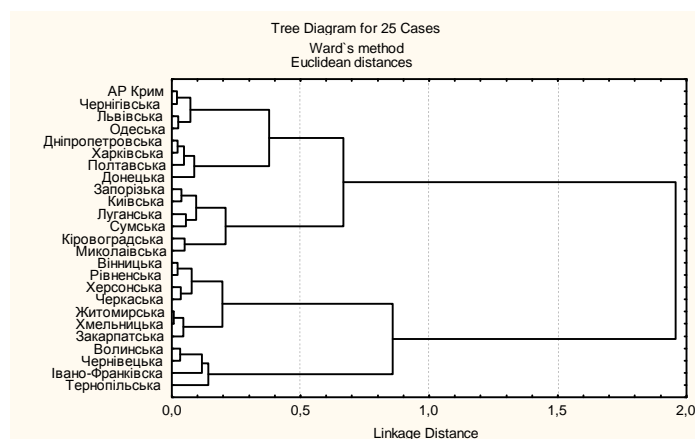

Рис. 1. Горизонтальне дерево класифікації регіонів за досліджуваними показниками

Так, на наведеній на рис. 1 дендрограмі наглядно представлено об'єднання регіонів у кластери. Якщо умовно «розрізати» дендрограму на рівні 0,85, то виходить три кластери. У перший кластер увійшли 11 регіонів: Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька, Волинська, Закарпатська, Хмельницька, Житомирська, Черкаська, Херсонська, Рівненська та Вінницька області. У другий кластер увійшли шість регіонів:

Миколаївська, Кіровоградська, Сумська, Луганська, Київська, Запорізька. У третій кластер увійшли вісім регіонів: Донецька, Полтавська, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Львівська, Чернігівська області та АР Крим.

Також можна здійснити класифікацію регіонів за досліджуваними явищами за допомогою методу k-середніх. В загальному випадку цей метод буде рівно k різних кластери, що розташовані на можливо великих відстанях один від одного. При цьому, найкращою класифікацією буде та, в якій досліджувані об'єкти будуть розподілені більш рівномірно. Кращою буде та розбивка, яка приводить до найбільшої невизначеності (ентропії). Ентропія класифікації N об'єктів, які розбиваються на p класів, визначається за формулою [3] (1):

$$H = -\sum_{i=1}^n \frac{N_i}{N} \log_2 \frac{N_i}{N} = \log_2 N - \frac{1}{N} \sum_{i=1}^n N_i \log_2 N_i, \quad (1)$$

де H – ентропія класифікації, біт;

N – кількість об'єктів в досліджуваній сукупності, од.;

N_i – кількість об'єктів, які потрапили в i -ий клас, од.

Для визначення раціональної кількості кластерів була здійснена попередня розбивка досліджуваної сукупності на різне число кластерів з метою вибору з отриманих результатів найбільш відповідного (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість регіонів в кластерах і ентропія класифікацій при оцінці рівня розвитку бюджетно-податкових надходжень і витрат і рівня соціального розвитку

Рік	Кількість кластерів	Кількість об'єктів в кластерах, одиниць						Ентропія, біт	Максимально можлива ентропія, біт	Відхилення ентропії від максимального значення	
		1	2	3	4	5	Всього			біт	%
2008	2	14	11	-	-	-	25	0,90	1,00	0,10	10,00
	3	13	6	6	-	-	25	1,48	1,58	0,10	10,00
	4	7	9	4	5	-	25	1,93	2,00	0,07	3,50
	5	5	7	4	4	5	25	2,29	2,32	0,03	1,29

Отримані розрахунки свідчать про те, що найкращою є розбивка досліджуваної сукупності на п'ять кластерів, оскільки відхилення розрахункового значення ентропії від максимально можливого мінімальне і складає 1,29%.

Таким чином, приймаються п'ять класів регіонів за рівнем бюджетно-податкових важелів і рівнем соціального розвитку, а саме: найвищий високий, середній, низький і найнижчий (табл. 2).

Таблиця 2

Розбивка регіонів України на кластери за рівнем бюджетно-податкових надходжень і витрат і рівнем соціального розвитку

Кластер	Рівень бюджетно-податкових надходжень і витрат	Рівень соціального розвитку	Регіони (області)
Кластер 1	низький	високий	Одеська, Львівська, АР Крим, Сумська, Чернігівська
Кластер 2	найнижчий	низький	Житомирська, Вінницька, Закарпатська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська
Кластер 3	найнижчий	найнижчий	Волинська, Тернопільська, Івано-Франківська, Чернівецька
Кластер 4	високий	середній	Дніпропетровська, Донецька, Полтавська, Харківська
Кластер 5	середній	найвищий	Запорізька, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська

Таким чином, аналіз класифікації регіонів свідчить про те, що всі вони характеризуються різним рівнем бюджетно-податкових надходжень та витрат і, відповідно, різним рівнем соціального розвитку. Серед цих регіонів є як і депресивні, до яких слід віднести переважно західні регіони (другий і третій кластери) так і ті, що мають високі показники розвитку. Це ще раз підкреслює необхідність проведення соціальної політики та забезпечення її належного фінансування в регіональному розрізі. Звісно, що на перший план щодо соціального забезпечення мають вийти депресивні регіони, що в подальшому дасть змогу в певній мірі підняти їх до належного рівня.

Вдосконалення механізму державного регулювання соціальної сфери має здійснюватись в наступних напрямках: регулювання соціальної допомоги та соціальної підтримки непрацевдатних і малозабезпечених громадян за рахунок державного і місцевих бюджетів; потребує законодавчого закріплення і питання щодо медичного страхування населення, що в подальшому дасть змогу фізичним особам відносити відповідні витрати до складу податкового кредиту; негайного вирішення проблем та відповідного законодавчого закріплення потребують питання, пов'язані із житловою політикою країни; встановлення прожиткового мінімуму на регіональному рівні; вдосконалення системи соціального страхування та пенсійного забезпечення.

Література

1. Боярчук Т. В. *Напрями удосконалення системи соціального захисту економічно активних верств населення в Україні // Вісник Технологічного університету Поділля. Т. 2. Економічні науки. – 2004. – № 3. – С. 42 – 46.*

2. Новицький В. С. *Податкове регулювання в системі інструментів соціально-економічного розвитку: питання методології // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 60 – 73.*

3. Тищенко А. Н. *Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика: Монография / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, А. И. Кубах, Е. В. Давыскиба – Х.: ИД «ИЖЭК», 2005. – 176 с.*

4. Шаульська Л. *Проблеми та напрямки формування концептуальних засад соціальної держави // Україна: Аспекти праці. – 2005. – № 1. – С. 41 – 47.*

Л.Є.Фурдичко

Національний університет «Львівська політехніка»

Л.О.Фурдичко

Державна податкова адміністрація у Львівській області

ОСОБЛИВОСТІ ІНФЛЯЦІЇ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ

© Л.Є.Фурдичко, Л.О.Фурдичко, 2009

Актуальність теми

Інфляція є багатограним, складним процесом, який відображає всі основні проблеми і суперечності економіки будь-якої країни. Найбільше вона проявляється в систематичному перепоповненні каналів грошового обігу масою надлишкових грошових ресурсів, що веде до знецінення та додаткового перерозподілу національного доходу й національного багатства на шкоду населення.

Постановка проблеми

Зростання цін на вітчизняні та імпортні товари, в першу чергу на енергоносії; доларизація економіки; вивезення капіталу за межі держави; стан платіжного балансу та збільшення зовнішнього боргу – ось ряд основних факторів, які визначають тиск на інфляційні процеси в Україні та в світі в цілому.

Викладення основного матеріалу

Оскільки у комплексі інфляційного процесу в різні часи і періоди окремі фактори цього складного процесу проявляють себе неоднаково, то в багатьох країнах визначення типу інфляції робиться на основі визначення провідного з них. Бурхливого розвитку інфляція набула у 20-ті роки.